

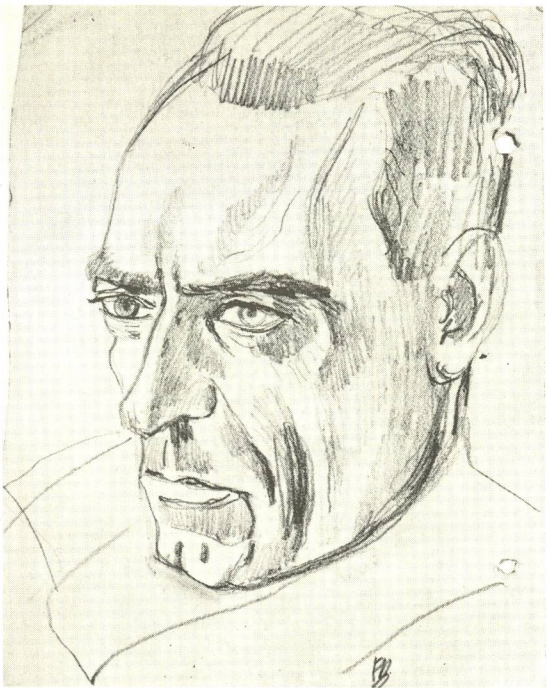
SEVEREN, Joris van, fronter, politicus, stichter en leider van het Verdinaso (Verbond van Dietsche Nationaal Solidaristen) (Wakken 19 juli 1894 - Abbeville 20 mei 1940).

Zoon van Edmond van Severen, burgemeester van Wakken en bevriend met pastoor Hugo Verriest, en van moederszijde verwant met Maria Belpaire. Hij studeerde te Gent, maar de gebeurtenissen van de Eerste Wereldoorlog oriënteerden hem definitief op de V.B. Hij speelde een belangrijke rol in de Frontbeweging van 1917-'18, daarna in de Frontpartij van 1919-'29. In 1931 stichtte hij het Verbond van Dietsche Nationaal Solidaristen (Verdinaso), waardoor de eenheid tussen nationalistische groepen definitief verloren ging. Hij oriënteerde zijn beweging in 1934 in meer belgicistische richting. In 1940 werd hij naar Frankrijk gedeporteerd en op 20 mei te Abbeville doodgeschoten.

Een liberaal-katholieke opvoeding en van 1903 af een strenge opleiding aan het Sint-Barbaracollege van de Jezuïeten te Gent, met Edmond Rubbens als medeleerling, hebben, samen met een permanente literaire en rechtse politieke stroming uit Frankrijk, zijn leven bepaald.

Meer onder invloed van Verschaeves studie over Rodenbach in 1909, dan van Van Cauwelaerts voordrachten omstreeks 1910 kwam Joris van Severen in 1912 in contact met de Tieltse regionale AKVS-bond met figuren als Joris Lannoo, Achiël Dewulf, Arthur Coussens en Amand Verhaeghe. Het jaar daarop was hij in Ingooigem het manusje-van-alles bij de bekende Verriest-feesten, voorzitter van de Rodenbachsvrienden aan de Rijksuniversiteit Gent en medeorganisator van het 5de Grootnederlands Studentencongres.

Op 24 september 1914 vertrok hij als oorlogsvrijwilliger naar Lier, depot van het 9de Linierregiment. In de loop van oktober arriveerde hij met vele anderen in Calais; Hendrik de Man, Joris Lannoo, Firmin Deprez, Albert Pil en Joris van Severen gingen naar de CISLAI (Centre d'Instruction Sous Lieutenant Auxiliaire Infanterie), Pil, Deprez

J. van Severen door F. van den Berghe (1935).

en Lannoo naar Bayeux (Calvados), Van Severen naar Gaillon (Eure). Op 23 maart 1915 was hij aan het front, sector Stuivekenskerke, maakte onder generaal Jacques snel militaire promotie, maar weigerde aanvankelijk onderluitenant te worden. Hij correspondeerde met de Antwerpse Franstalige Vlaming Charles Gouzée de Harven en las, ondanks de omstandigheden, ongelooflijk veel. Waar hij tot 1914 veel van Maurice Barrès hield, liep hij nu over van de radicale, integralistische Léon Bloy en, uit diens geestelijke verwantschap, Ernest Hello, Ernest Psichari en Paul Claudel. In De Panne werd hij opgenomen in de kring van Maria Belpaire. Ook het samenleven met de soldaten en de lectuur van August Vermeylens *Kritiek der Vlaamsche Beweging* hebben hem in de loop van 1915 en '16 sterk beïnvloed.

Aan Gouzée schreef hij op 26 december 1916: „Depuis un mois j'évolue fantastiquement : révolutionnaire intégral. Si l'évolution continue dans ce sens, ce sera vers l'absolu que je veux". Begin januari 1917 werd hij onderluitenant en zowel de onrust van de Russische revolutie greep hem aan - waarvan hij als een der weinigen aan het front het verloop met innerlijke instemming volgde - als de organisatie van de Frontbeweging. Hij werd haar officiële vertegenwoordiger in de IIIde divisie. Op 29 juni 1917 ging hij in Beveren (IJzer) helpen de definitieve tekst opstellen van de Open brief (van Debeuckelaere). Kort daarna, 15 augustus, werd hij door de Sûreté Militaire ondervraagd; hij meldde zijn geval aan kapelaan Cyriel Verschaeve in Alveringem. Een maand later werd hij overgeplaatst naar Parigné-l'Evêque (Sarthe). Op 9 november was hij terug aan het front, definitief getekend door de Frontbeweging, en door generaal Jacques aangewezen voor het 11de Linierregiment. Een tweede incident, waarbij een peleton weigerde Franse bevelen op te volgen deed zich voor in juni 1918, waarbij hij gedegradeerd en naar

het opleidingscentrum Criel-sur-Mer gestuurd werd. Bij het eindoffensief kwam hij op 1 oktober terug in de 5de Compagnie van het 3de Linie-regiment, dat van Merkem over Woumen naar Klerken oprukte. De verstrooiing van de frontsoldaten na 11 november veroorzaakte een diepe depressie bij Van Severen, die wenste dat de Frontbeweging met haar elan van 1917 zou doorgaan. Eigenlijk brak een zware geestelijke crisis los, waaraan geen einde kwam, toen hij op 6 februari 1919 aan de Gentse universiteit verder ging studeren en voorzitter werd van de afdeling van het Algemeen Vlaamsch Hoogstudentenverbond. Toen hij op 15 juni gedemobiliseerd werd, slingerde hij tussen het socialistisch internationalisme en de volksnationalistische meetings van de „fronters” die in oktober reeds aan politieke formatie en aan de verkiezingen dachten. De toon en de inhoud van zijn toespraken uit de jaren 1919 en '20 verraden, dat Van Severen de algemene opinie van de Frontpartij vertolkte, al zouden zijn opvattingen in 1924 reeds een radicale scheiding betekenen. Met J. Verdegem en A. Mussche werkte hij in 1921 aan Ter Waarheid.

De internationalistische richting van het tijdschrift (in de lijn van de Antwerpse Lumière- en Clarté-groepen), dat grote aantrekkingskracht uitoefende, en de Westvlaamse inbreng van katholieke frontersgroepen zouden weldra hevig met elkaar botsen. Er is met Ter Waarheid een mooie kans op geestelijke verruiming verloren gegaan. Verschaeve kreeg van bisschop Waffelaert het verbod mee te werken en ook Dosfel kritiseerde het tijdschrift zowel uit een integralistische houding als uit ongenoegen om de Europese koers. In de loop van 1922 stichtte Van Severen De West-Vlaming (van Roeselaere-Thielt), met sterke journalistieke steun van Leuridan.

Op 20 november 1921 werd Joris van Severen in het arrondissement Tielt-Roeselare tot volksvertegenwoordiger gekozen met 5.730 stemmen. Zijn eerste parlementaire redevoeringen, uit 1922 en '23, gingen in hoofdzaak over buitenlandse politiek. Eén jaar na Ter Waarheid las hij Charles Maurras, Henri Massis en Henri Vaugois. Ook gegrepen door het éclatante nationalisme van Gabriele d'Annunzio en (de oorspronkelijk links gerichte) Benito Mussolini, maakte Van Severen een spectaculaire ommekeer: het Vlaams nationalisme zou katholiek zijn of niet zijn. Reeds in maart 1923 vroeg hij om de opheffing van de godsvrede - hierin vagelijk gesteund door zijn Westvlaamse achterban met K. van der Espt, M. Geerardyn, J. Leuridan, J. Lootens, J. Lannoo e.a. Hij ging op zoek naar theologische argumenten voor zijn nationalisme bij J. Maritain, maar botste eind 1923 op onverkwikkelijke wijze met L. Dosfel.

In oktober 1923 formuleerde hij De nieuwe richting van het Vlaamsch nationalisme in West-Vlaanderen. Mede daardoor dwong hij Dosfel tot diens Katholicisme en Nationalisme en de Rooms-Katholieke Vlaamsch Nationale Vereeniging. Nog een stap verder ging Van Severen in 1924 in Ter Waarheid met Het Vlaamsch Nationale. Reeds op 30 december 1923 pleitte hij in Het Vlaamsche Land voor de staat Vlaanderen in termen van een jacobijns, centralistisch staatsnationalisme, dat sedert mei 1922 door Jozuë de Decker en Robrecht de Smet in het weekblad Vlaanderen verdedigd

werd. Nu zag Van Severen Vlaanderen als de kern van een solidaristisch Europa. Steunend op de Noordnederlandse wijsgeer Beyssens bouwde hij een staatsleer op waarin nog enige reminiscentie aanwezig is van het volksnationalisme: „Het streven van een volk naar de volledigste realisatie van zijn nationaal leven”. Dat hadden vóór hem Frans van Cauwelaert en sterker nog Cyriel Verschaeve ook al gezegd.

Toen de Frontpartij vijf jaar oud werd, verkeerde ze volop in een crisis. Ze was niet in staat geweest de activistische hypotheek te lichten noch de wurgende greep van het Belgisch patriottisme te ontgaan. De vijandigheid van het episcopaat, in hoofdzaak Mercier en Waffelaert, was steeds groter geworden. De verkiezingen van 1925 zouden niet de verhoopte doorbraak brengen. Bovendien slaagden Debeuckelaere en Dosfel er in 1924 niet in, een waarlijk homogeen Vlaams nationalistisch front op te zetten. De Rooms-Katholieke Vlaamsch Nationale Vereeniging van Dosfel en D'Haese werd een mislukking. In maart 1925 was Van Severen in het midden van West-Vlaanderen het centrum waaromheen de Katholieke Vlaamsch Nationale Vereeniging bewoog met Jeroom Leuridan, mevr. Marechal-Van den Berghe, Hendrik Cayman, Dries Devos, Jef de Vlieger, Kamiel de Vleeschauwer, Emiel Thiers, Antoon Samyn, Jeroom Ampe, Michiel Bulckaert, Marcel vanden Bussche e.a.

Binnen deze groep zou zich na de provinciale verkiezingen van juni 1925 een zekere splitsing voordoen: Van Severen, Thiers, Samyn aan de ene kant, Leuridan, Devos aan de andere kant. Van Severen ging zijn eigen weg op het ogenblik dat zijn innerlijke crisis (R. Baes: „Joris van Severen vit alors la période la plus „cérébrale” de sa vie”) zich in duidelijk murrassistische zin oploste. Op het Grootnederlands Studentencongres te Gent, 29 maart 1926, kondigde hij zijn nieuwe doelstellingen aan: politiek Groot-Nederland (op dit punt gesteund door het weekblad Vlaanderen), de corporatieve staatsordening (hij las niet alleen Maurras, maar ook La Tour du Pin - en hier zou hij van januari 1927 af steun krijgen van Jong Dietschland met Odiel Spruytte en Victor Leemans) en de verovering van de macht door de vorming van milities. Voorlopig primeerde de eerste doelstelling.

Daardoor manoeuvreerde Van Severen zich in een uitzonderlijke positie. Hij deed de pogingen tot unificatie van de Vlaams-nationalistische groepen steeds verder van een oplossing afdrijven. Het overleg in Gent op 27 maart 1927 met het KVVV-West-Vlaanderen sprong af door de welbewuste tactische aarzelingen van Joris van Severen, die hoe dan ook van sommige vrijzinnige groepen in Antwerpen af wilde. Uit die periode stammen de eerste verwijten van fascisme aan het adres van Van Severen. Eind april 1928 kwam men tot de oprichting van een directorium voor de Vlaams-nationalistische groeperingen buiten het Vlaamsch Front van Antwerpen, onder de benaming van Algemeen Vlaamsch Nationaal Verbond, met Joris van Severen, Bert d'Haese, Staf de Clercq, Paul Beeckman, Hendrik Borginon; men wilde Wies Moens en het weekblad Vlaanderen daarin betrekken. Drukke en achteraf moeilijk te reconstrueren gesprekken werden gehouden, in juni in Roosendaal met o.a. K. Heynderickx, M. Minnaert,

R. Speleers over het grootneerlandisme, in Antwerpen met o.a. Hendrik Picard over het zgn. nationaalsolidarisme, waar De Decker, Leuridan en Geerardyn overigens tegen waren. Zij allen volgden niet de snelle ideeënevolutie bij Van Severen die nu ook Gonzague de Reynold en Salazar gelezen had. Een nieuwe ontmoeting in Roosendaal, op 8 juli 1928, waar nu voornamelijk Robrecht de Smet, J.A. Spincemaille en H.D. Mommaerts het woord voerden, bracht geen oplossing. Noch Borginon en Picard, noch Speleers of Mommaerts of Devos en Leuridan volgden de nieuwe richting van Joris van Severen.

Struikelblok was het solidarisme, dat sterk gepropageerd werd in Jong Dietschland. Het blad had reeds in zijn nummer van 13 april 1928 gewezen op E.W. Kogan, *Der Ständestaat des Solidarismus* (uit Hochland, april en mei 1928), en in zijn nummer van 10 augustus 1928 op P. Montgelas, *Autokratische oder demokratische Wirtschaftsform*, eveneens uit dit Duitse tijdschrift (juli 1928). Het directorium van het AVNV besliste dan op 27 december 1928 het verbond te ontbinden, als West-Vlaanderen (dit was dan J. van Severen en E. Thiers) op zijn onvoorwaardelijk Grootnederlands standpunt bleef. Precies een maand daarvoor had Van Severen een van zijn heftigste anti-Belgische redevoeringen in de Kamer uitgesproken: „La Belgique, qu'elle crève !” Het was zijn parlementaire zwanenzang.

Op 29 mei 1929 werd hij met 6.242 stemmen niet herkozen. De oorzaken dienen gezocht te worden in een samenloop van omstandigheden: de katholieke lijst van het arrondissement had de dissidente christen-democraten opgenomen; deze lijst werd geapparenteerd aan die van de dissidente christen-democraten te Kortrijk en te Ieper. Uit de berekeningen van De Smet-Evalenko blijkt dat bij een normale apparentering Van Severen gekozen zou zijn. Van Severen evolueerde nu nog sneller naar het antiparlementarisme. Dat was reeds hoorbaar in zijn toespraken in maart te Ieper en in mei te Tielt. In de zomermaanden dacht hij reeds hardop aan zijn eigen militie; het AVNV was toch uiteengevallen.

Op 3 augustus 1930 sprak Van Severen te Izegem over de grondslagen van het Vlaams nationaalsolidarisme. Zowel in Izegem als in Tielt waren er pogingen geweest om een nationalistische, syndicale organisatie op te bouwen, waarbij priesters als Odiel Spruytte en Prosper Moncarey met bisschop Waffelaert in conflict raakten. Van Severen liep in De West-Vlaming hard van stapel in antiparlementaire, antidemocratische en anti-Belgische zin. Op 3 mei nam hij ontslag uit het KVVN, dat hij met zoveel vuur in 1925 had helpen stichten. Voorlopig nam E. Thiers zijn plaats in het verbond in, maar de verwijdering met J. Leuridan werd groter. Eind 1930 was men net zo ver als twee jaar daarvoor. De ontknoping viel in het voorjaar 1931. Van Severen werd in het directorium in de minderheid gesteld. Een half jaar later, 6 oktober, kondigde hij de oprichting aan van het Verbond van Dietsche Nationaal Solidaristen (Verdinaso). Wies Moens, Emiel Thiers, Antoon Samyn, Paul van Herzeele, Juul de Clercq, Jef François, Jef Missoorten, Leo Poppe e.a. volgden hem, Jeroom Leuridan, Dries Devos, Staf de Clercq, Hendrik Borginon, Hendrik Elias, Herman Vos evenwel niet. De

J. van Severen op de vierde landdag te Brugge (1935).

scheiding der geesten was voltrokken. Met een onmiskenbare radeloosheid poogden zijn vroegere medestanders in West-Vlaanderen de kloof weer te sluiten; ze gaven hun pogingen in februari 1932 op. Met een solidaristische wind in de zeilen, o.m. door de encycielik van Pius XI, Quadragesimo anno (15 mei 1931) en door een golf van publikaties uit de jaren 1930-'32 in geheel West-Europa, die met groot enthousiasme doch even grote vaagheid een renaissance van corporatistische ideeën inluidden, wilde Van Severen het Verdinaso als een groots opgezette beweging uitbreiden. Hij hervormde De West-Vlaming tot Hier Dinaso. De eerste landdag had plaats te Roeselare op 10 juli 1932. Het programma was in hoofdzaak opgesteld door Wies Moens. Voor het eerst verscheen daar de Dietsche Militie, de paramilitaire organisatie van het Verbond; de antiparlementaire en anti-democratische neiging trad naar voren in de door Van Severen geproclameerde boycot van de verkiezingen van november 1932.

In de loop van 1933 werd het steeds duidelijker dan Van Severen uitging van het maurrassisme. In september ontmoette hij Mussert, in het voorjaar 1934 ondernam hij een reis in Noord-Nederland voor gesprekken met Henri Bruning, Ernest Michel en Ernest Voorhoeve.

Dit soort van grootneerlandisme en de gedachten-evolutie van Van Severen in het algemeen veroorzaakten de eerste grote breuk: Wies Moens, die sinds 1933 aan Dietbrand werkte, kon de zgn. „nieuwe richting” van 14 juli 1934 niet volgen. Deze „nieuwe richting” betekende een versoepeling van de strakke, revolutionaire anti-Belgische lijn. Van Severen wilde een ouverture naar Wallo-

nië : het herstel van de 17 Provinciën. Hij was het immobilisme met betrekking tot het politieke statuut van Vlaanderen beu en geloofde ook niet meer in de steriele oppositie van het weekblad Vlaanderen. Deze spectaculaire en voor vele medestanders moeilijk te verteren ommezwaai in 1934 was een voorbode van de ontwikkeling die Van Severen zou leiden tot een loyaal Belgicisme van 1936 af. Reeds op 31 maart 1934 had hij te Gent op het Dietsch Studentencongres beweerd dat de Belgische staat niet omvergeworpen moest worden, maar veroverd. Moens heeft gepoogd de ideologische verschillen te herleiden tot de tegenstelling tussen volks- en staatsnationalisme. Hij waarschuwde in september 1934 meteen voor het afglijden naar buitenlandse fascistische invloeden (vgl. Dietbrand, november 1934). Maar ook Ward Hermans verwijderde zich van Joris van Severen, die slechts matig diens Westeuropese Perspectieven (1935) kon appreciëren. De „nieuwe richting” heeft Van Severen weinig baat gebracht : door deze stap „faalde hij definitief om ooit een leidende rol in de V.B. te spelen” (E. de Bens, 1973, p. 173). Misschien kan de tamelijk geïsoleerde positie van de Verdinasoleider in de periode van de concentratiepoging 1936 (vgl. Beginselackoord VNV-Rex en KVV-VNV) toegeschreven worden aan zijn bekende aanvallen op het „flamingantisme” (hierin krachtig gesteund door E. Thiers), zijn pleidooi voor een Belgisch-Nederlands bondgenootschap (vgl. Hier Dinaso, januari 1936), zijn koppig vasthouden aan het autoritaire leiderschap binnen de eventuele concentratie, waardoor de Leuvense groep van Nieuw Vlaanderen (G. Eyskens, H.J. van de Wijer, A. Dumon) en prof. P.

Sobry kopschuw werden. En hoewel Van Severen sinds enkele jaren van fascistische en nazistische sympathieën beschuldigd werd, heeft hij altijd volgehouden dat het door hem nagestreefde regime principieel tegenstander bleef van deze buitenlandse stromingen.

Dat hij het ernstig meende met zijn poging om Walen en Franstaligen te overtuigen, bewezen L'Ordre thiois (van juni 1936 af), daarna gewijzigd in Pays-Bas Beligues (1938, met J. Boseret en J. van Bilsen). Zijn voorstel tot herziening van de Belgische staatsinrichting, oktober 1936, heeft onmiskenbaar nagewerkt in het Studiecentrum tot Hervorming van de Staat (1937) en de Conclusions additionnelles (1938). Hij zag een vernieuwde staat België in een Diets imperium, - een vraag naar het statuut van Walen, Luxemburgers en Friezen. Eigenlijk was het een stap in de richting van federalisering van België, hoezeer Van Severen het begrip federalisme wilde ontlopen. Op 29 augustus 1937 luidde het: „Wij beschouwen het Belgisch Rijk niet als een Rijk dat moet bekampt, onttakeld of uiteengerukt worden om het Dietsche volk in zijn volkomene integriteit te herstellen en het Dietsche Rijk der Nederlanden te vestigen... Wij staan derhalve niet negatief tegenover dit Belgische Rijk, maar wel positief. Dat wil zeggen dat wij, het Belgisch Rijk erkennend, dit Rijk in feite, door een geleidelijke actie, volgens een vast plan in het toekomstige Rijk der Nederlanden metterdaad willen integreren”. De antifederalistische passages liggen bij Van Severen tussen augustus 1936 en september 1939 voor het oprapen. Zo bv. op 30 april 1939: „Geen Vlaamsch-Waalsch federalisme. Geen bestuurlijke scheiding... Het Verdina-so is de besliste en onverbiddelijke vijand van alles wat in de Nederlanden tot scheiding zou kunnen voeren”. Voor Van Severen liep de weg over België. De eenzame man - eind 1936 had hij Rachel Baes in Brussel leren kennen - slaagde er evenwel in terzelfdertijd een stugge eisensteller, een onvermoeibare plannenontwerper en utopische visionair te zijn die Vlaanderen binnen België en de Nederlanden veilig wilde stellen, voordat de oorlog zou uitbreken. Deze ideeën voerden hem regelrecht naar een haast naïeve verering van het staatshoofd in de persoon van Leopold III, maar ook in het kamp van degenen die van 1935 af het communisme als de grote bedreiging van het Westen beschouwden. Ook hierin is Van Severen vele flaminganten voorgegaan. In zijn Landdagrede van 4 augustus 1935 te Sint-Kruis lezen we: „Terzelfder tijd zal over de geheele wereld ingezet worden: het laatste grootscheepsche en beslissende offensief der vernietigende machten tegen de grondslagen der christelijke beschaving, tegen de grondslagen onzer eeuwenoude overleveringen, tegen al de waarden die aan ons leven zin geven, en voor ons leven grootheid-scheppende krachten zijn; het offensief van het sinds de Fransche revolutie op al de gebieden van het leven, in alle vormen doorwroetende bolsjewisme”.

In diezelfde jaren was Van Severen bij vele besprekingen en ontmoetingen betrokken: met graaf L. de Lichtervelde, maar ook met Leo van der Essen, Tony Herbert, Frans van Cauwelaert, resulterend in Nieuwe Richtlijnen. De Vlaamsche Beweging. België en de gebondenheid der Nederlanden (1935). Uit die tijd dateren ook de contacten met socialisti-

sche leiders als P.H. Spaak en H. de Man.

Van Severen steunde onvoorwaardelijk de Belgische neutraliteitspolitiek. Van 29 maart tot 26 april 1939 kwam hij daar in openbare vergaderingen elf maal op terug. In het door hem uitgegeven communiqué van 30 augustus 1939 luidt het: „Te dezer gelegenheid houd ik eraan, eens te meer met klem te verklaren dat het Verdinaso al zijne krachten ten dienste stelt ter verdediging van het vaderland en der handhaving van België's zelfstandigheid en stricte neutraliteit, onder de hooge leiding van Koning Leopold”.

Tegenover de Vereeniging België-Nederland-Luxemburg, gesticht op 20 mei 1939, en waarbij Frantz van Dorpe optrad als secretaris, was Van Severen enigszins terughoudend. Op 23 oktober 1939 riep de eerste-minister H. Pierlot een aantal historici en publicisten in zijn ambtswoning samen: Van Severen werd er unaniem om zijn loyalisme geprezen. In november werd een Verbond voor Nationale Zelfstandigheid opgericht. Van Severen tekende, naast o.m. dr. A. van Driessche, prof. L. van der Essen, prof. F. Fransen, prof. C. Heymans, graaf L. de Lichtervelde, baron P. Nothomb (die in de *Revue Générale* van 15 augustus een lovende studie over het Verdinaso geschreven had) en prof. P. Thuysbaert.

De internationale toestand heeft Van Severen er in ruime mate toe gebracht een aantal doctrinaire scherpe kanten af te slijpen. Zelfs een toenadering tot de verkiezingen van april 1939 zat er in. Maar terzelfdertijd bleek dat sinds 1936 vele vooraanstaande Verdinaso's het moeilijk met hem eens konden zijn. Eigenlijk was hij als leider, na het wegvallen van Moens, steeds meer vereenzaamd. Noch Emiel Thiers, noch Jef François, Frantz van Dorpe, Pol le Roy, Paul Persyn, Jef van Bilsen of Willem Melis konden dat verhelpen. Melis nam zelfs ontslag. Een zware ziekte met slepende gevolgen bracht daar geen verbetering in. De mobilisatie ontkrachtte verder het organisatiekader van de beweging.

In april 1940 begon Van Severen een nieuwe reeks spreekbeurten, bedoeld om de morele kracht van het leger te versterken, op een ogenblik dat het Brusselse liberale dagblad *La Dernière Heure* hem trachtte af te schilderen als een landverrader en een toekomstige Quisling. Het Hof antwoordde op 11 april 1940 met een dankbaar telegram. In de voormiddag van 10 mei 1940 had Van Severen nog een bespreking met Pol le Roy en Jan Rijckoort. Om 14.30 uur werd hij door de Staatsveiligheid aangehouden. Een interventie van senator P. Nothomb (door Louis Beyaert, een Brugse drukker, op de hoogte gesteld) op 13 mei was nutteloos; ook stappen bij provinciegouverneur Hendrik Baels en burgemeester Van Hoestenbergh richtten niets uit. Staf de Clercq en Paul Colin (redacteur van *Cassandra*) kwamen haast onmiddellijk vrij. De Waalse senator, in zijn hoedanigheid van secretaris van de Commissie van Buitenlandse Zaken, trachtte op 15 mei tevergeefs het krijgsauditoraat-generaal te bereiken. Diezelfde dag werden Joris van Severen, Jan Rijckoort en Léon Degrelle op transport geplaatst, via Oostende en Duinkerke naar Béthune. Vier dagen later arriveerden de gevangenen in Abbeville. Op 20 mei 1940 begonnen Franse soldaten een wilde schietpartij. Na een korte onderbreking werd Joris van Severen, bij een

poging om de Franse officier tot rede te brengen, met een kogel in het achterhoofd en in de buik neergeveld. Jan Rijckoort werd met geweerschoten afgemaakt.

De dood van Van Severen was meteen een dodelijke slag voor het Verdinaso. De beweging was te nauw aan zijn persoon verbonden geweest. Prof. Willequet drukt zich over Van Severen als volgt uit : „(il) est incontestablement le seul chef totalitaire d'extrême droite, en Europe, dont la valeur et le style se soient situés bien au-delà d'un fascisme qui, tous comptes faits, a été pour lui plus un moyen accidentel qu'un but en soi" (Les fascismes belges, in *Revue d'Histoire de la deuxième guerre mondiale*, nr. 66, april 1967, p. 90).

WERKEN : *Van de demoliberale verscheurdheid naar Dietschland en Orde door het Verdinaso* (1934); - *Drie redevoeringen* (1936); - *Waarheen gaat het land? Het voorstel van den Leider van het Verdinaso aan al de leiders van al de groepen die in België willen samenwerken om de noodzakelijke nieuwe staatsorde te vestigen. Rede uitgesproken te Gent op 29 oktober 1936, z.j.* (1936); - *De Vlaamsche Beweging. België en de gebondenheid der Nederlanden. De Dietsche Rijksgedachte van het Verdinaso* (1938); - *Le Verdinaso. Son organisation. Ses buts. Ses méthodes* (1939).

LITERATUUR : H. van den Bussche, *Schriften van Van Severen. Opstellen en spreekbeurten 1919-1922, z.p.z.j.* (1922); - M. van Gyseghem, *Het bloedbad van Abbeville. Het verhaal van de spionnenkoorts 1940 en van de moord op Joris van Severen*, in *Volk en Staat* (1941); - R. Lagrou, *Wij verdachten* (1941); - L. Delafortrie, *Joris van Severen en wij* (1942); - M. Belpaire, *Gestalten in 't verleden* (1947); - L. Degrelle, *La cohue de 1940* (1950); - D. Vansina, *Verschaeve getuigt* (1955); - R. Baes, *Journal. Quelques extraits sur Joris van Severen 1936-1940* (1960); - F. van Berckel, *De tragische dood van Joris van Severen* (1960); - A. de Bruyne, *Joris van Severen. Droom en daad* (1961); - L. Delafortrie, *Van Severen, de onbekende?*, in *De Maand*, nr. 1 (januari 1962, p. 47-50); - L. Delafortrie, *Joris van Severen en de Nederlanden. Een levensbeeld* (1963); - H.J. Demoen, *Jeroom Leuridan. Recht en trouw* (1963); - S. Vermeire, *Joris van Severen en het Verdinaso in beeld* (1965); - R. Baes, *Joris van Severen, une âme* (1965); - A.W. Willemsen, *Het Vlaams-nationalisme. De geschiedenis van de jaren 1914-1940* (1969); - H.J. Elias, *Vijfentwintig jaar Vlaamse Beweging 1914/1939*, 4 dln. (1969); - J. Gérard-Libois en J. Gotovitch, *L'an Quarante. La Belgique occupée* (1971); - E. de Bens, *De Belgische dagbladpers onder Duitse censuur 1940-1944* (1973); - H. Borginon, *Op zoek naar de weggesleepten van mei 1940* (1973); - C. Vlaemynck, *Dossier Abbeville. Arrestaties en deportaties in mei 1940* (1974); - E. Defoort, *Een Belgisch reactionair katholicisme. Maurras en de Action Française binnen het Belgische Franstalige katholicisme, 1898-1926* (diss. Kath. Univ. Leuven, 1975).

ROMAIN VANLANDSCHOOT